

Geografski odsjek

Vijeće PDS-a

Predmet: Studija geografskog dijela prostorne analize za odabrani prostor

- koncept

1. Uvod/Polazišta

(prostorni razvoj = prostorni procesi/strukture, regionalni razvoj, prostorno planiranje/uređenje, održivi razvitak; geografija kao prostorno-razvojni korektiv)

2. Analiza prostorno-razvojnih karakteristika (stanja i procesa) odabrane prostorne jedinice/cjeline (županija, upravni grad, općina, zaštićeno prirodno područje - nacionalni park, park prirode)

Metode: kompilacija dosadašnjih rezultata istraživanja, analiza izvornih podataka, terensko rekognosciranje, istraživački razgovor (*intervju*), ...

3. Definiranje temeljnih strukturnih i dinamičkih problema po kojima promatrani prostor bilježi značajnije negativno odstupanje (definirano odgovarajućim vrijednosnim razredom) u odnosu na istovrsne teritorijalne jedinice unutar prostorne cjeline višeg reda

Strukturni i dinamički **problemi** (komponenti geografski poimanog održivog razvitka):

- a) demosocijalna obilježja (demograska dinamika i struktura; aktivnost, zaposlenost)
- b) socio-geografske funkcije (rada - ekonomska struktura, centralne funkcije, nodalno-funkcionalna organizacija)
- c) geoprostor (okoliš, krajolik, identitet)

4. SWOT analiza održivog razvoja odabranog prostora

5. Kritičko vrednovanje (evaluacija) postojeće **prostorno-razvojne dokumentacije** (regionalni operativni plan - *ROP*, prostorni plan)

(u kojoj se mjeri temelje na stvarnosti (dinamičkim i strukturnim problemima) konkretne prostorne jedinice/cjeline i gdje su - u kojim razvojnim elementima - najveća odstupanja između normativnih mjera i stvarnosti)

6. Definiranje (prostoru primjerenih) **mjera i instrumenata** za saniranje prostorno-razvojnih problema, odnosno postizanje društveno poželjnih ciljeva prostornog razvoja

Napomena:

- a) predložene mjere i instrumenti trebaju biti kompatibilni s raspoloživom resursnom osnovom odnosnog prostora, odnosno polaziti od raspoloživih resursa.
- b) izbor mjera treba biti u funkciji razvojnih ciljeva, kao sredstvo/instrument koji će preusmjeriti postojeće, nepoželjne, procese u skladu s održivim razvojem promatranog prostora

Primjeri:

- izbor odgovarajuće demografske politike (npr. redistributivne, pronatalitetne...)
- definiranje konzistentne/usklađene ekonomske strukture (I, II, III)
- izbor, profiliranje i dimenzioniranje centralno-mjesnih funkcija (npr. potreba usklađivanja obrazovnog sustava i tržišta rada (postojećega i planiranog/poželjnog)
- korekcija nodalno-funkcionalne organizacije (hijerarhijski oblikovane mreže centara)
- rasterećenje i eventualna prenamjena (ekološki) preopterećenih dijelova prostora
- zaštita i održivo vrednovanje (kroz turizam) prirodne i kulturne baštine (uključujući i nematerijalnu kulturnu baštinu)
-

7. Definiranje **nositelja** prostorno-razvojnog programa (individualni – stručni profesionalci, socijalne skupine /npr. lokalne akcijske grupe - LAG/, institucije // kritička analiza nositelja razvoja: vlastite snage, ovisnost o vanjskim akterima)

8. Definiranje **zoninga** analizirane prostorne jedinice/cjeline

(diferenciranje prostora prema kriteriju funkcionalnog boniteta / predispoziciji za određenu funkciju, određivanje prostorno-funkcionalne strukture (sektorski pristup – za pojedine funkcije, integralni pristup – sinteza: prostorno-funkcionalni sustav)

9. **Srednjoročna projekcija i perspektiva razvoja** izabranog prostora u kontekstu postojeće krize društveno-ekonomskog razvoja i pridruživanja Hrvatske EU

- a) pesimistični scenarij
- b) optimistični scenarij

10. **Zaključne postavke**

Literatura i izvori

Napomena:

- preporučeni opseg studije iznosi cca **30** stranica teksta, u koji nisu uračunati prilozi (tabelarni i grafički). Po završetku obrane, studija se pohranjuje u arhivi PDS-a.
- pristupnik je dužan braniti rezultate istraživanja u studiji pred povjerenstvom kojeg čine 3 člana. Obrana se sastoji od usmenog izlaganja (najduže 30 minuta) i odgovora na pitanja članova povjerenstva. Konsenzusom prihvaćenu ocjenu, nositelj kolegija upisuje u indeks pristupnika.
- Termin obrana studije određuje se u dogovoru s pristupnikom.

Student je dužan prilikom prijavljivanja ispita priložiti 3 primjerka uvezane Studije u Uredu za PDS na GO. Obrana temeljnih teza Studije uslijedit će najranije 14 dana od dana predaje studije pred tročlanim povjerenstvom koje imenuje Vijeće doktorskog studija. Ocjenu u indeks unosi i potpisuje nositelj kolegija.

Predmet: Studija geografskog dijela prostorne analize za odabrani prostor

pokušaj konkretizacije sadržaja¹

1. **Uvod**²
2. **Geografski položaj i karakteristike održivog razvoja**³
 - 2.1. Geografski položaj⁴
 - 2.2. Elementi održivog razvoja
 - 2.2.1. Stanovništvo (demosocijalne karakteristike)⁵
 - 2.2.2. Socio-geografske funkcije (rada, centralne funkcije) i njihova prostorna organizacija⁶
 - 2.2.3. Prirodna i kulturna baština (okoliš, krajolik/pejzaž, identitet)⁷
3. **Temeljni strukturni i dinamički problemi**⁸
 - 3.1. Problemska obilježja održivog razvoja u okviru cjeline višeg reda⁹
 - 3.2. Prostorno diferencirana obilježja održivog razvoja¹⁰
4. **SWOT analiza održivog razvoja odabranog prostora**
 - 4.1. Prednosti
 - 4.2. Slabosti
 - 4.3. Mogućnosti
 - 4.4. Rizici
5. **Kritičko vrednovanje prostorno-razvojne dokumentacije**¹¹
 - 5.1. Regionalni operativni plan – ROP
 - 5.2. Prostorni plan
6. **Prijedlog mjera i instrumenata za održivi razvoj promatranog prostora**

-
- 1 Zbog diferenciranih razvojnih obilježja i problema analiziranih prostornih jedinica/cjelina, podrazumjeva se da sadržaj studija ne bi trebao biti jedooobrazan, već prilagođen problematici svakog konkretnog prostora
 - 2 Sadrži uobičajne elemente: obrazloženje problemskog konteksta/svrhe istraživanja, teorijski okvir (pojašnjenje temeljnih/ključnih pojmova i zakonitosti razvoja), metodologiju: pristupe, modele, metode i tehnike istraživanja), te cilj i zadatke rada
 - 3 Uključuje specifične metode i tehnike pojedinih geografskih disciplina, a prostorno-analitičku shemu čini nekoliko razina istraživanja (na primjeru općine: usporedba razvojnih indikatora određene općine sa Županijom i RH s jedne, te unutrašnja diferencijacija – razlike između mikroregija i naselja u okviru općine s druge strane)
 - 4 Uključuje prikaz: a) smještaja/prostorne lokacije, b) pojedinih vrsta geografskog položaja i c) kompleksnog geografskog položaja
 - 5 Uključuje analizu demografske dinamike i strukture (ukupno kretanje stanovništva, demografski resursi) i socijalnih obilježja stanovništva (aktivnost, zaposlenost/nezaposlenost, socio-ekonomska struktura, udio poljoprivrednika) te visine i strukture BDP-a
 - 6 Uključuje razvijenost i strukturu funkcije rada (ekonomsku strukturu) i centralnih funkcija (djelatnosti III. i IV. sektora), te prostorno-funkcionalnu organizaciju (funkcionalna – zoning i nodalno-funkcionalna organizacija – centralno-mjesni sustav)
 - 7 Uključuje analizu opterećenosti prostora socijalnim funkcijama i njihovim utjecajem na okoliš (narušena ekološka ravnoteža, prekomjerno fizičko i kemijsko opterećenja...), pejzaž (karakteristike, čimbenici i smjer promjena...) i identitet (prostorni, kulturni; ugroženost u uvjetima nacionalno-kulturne unifikacije i globalizacije); izvojiti zone/područja s najizrazitijom prostornom (ekološkom) opterećenošću i degradacijom krajolika; problematizirati lokalni/regionalni identitet (njegove konstruktivne čimbenike i uzroke atrofije/ugrožavanja)
 - 8 Uključuje izdvajanje indikatora održivoga (regionalnog, prostornog) razvoja po kojima promatrani prostor bilježi značajnije negativno odstupanje u odnosu na istovrsne teritorijalne jedinice unutar prostorne cjeline višeg reda . Stupanj prostorno-razvojnih problema određuje se vrijednosnim razredima, gdje je to moguće (npr. -25%, - 50% od prosjeka), odnosno dokumentarno/vizualno potkrijepljenom "stručnom ekspertizom" u slučaju indikatora za koje ne postoje egzaktni pokazatelji
 - 9 Uključuje usporedbu s prostorno-razvojnim procesima u cjelinama višeg reda veličine (npr. Županije, RH)
 - 10 Uključuje usporedbu prostorno-razvojnih razlika među mikroregijama promatranog prostora (npr. manjim prostornim cjelinama unutar Općine)
 - 11 Analiza ROP-a i *Prostornog plana*: jesu li i u kojoj mjeri utemeljeni na stvarnosti konkretnog prostora (vrednuju li - u dovoljnoj mjeri - njegove komparativne prednosti i jesu li u funkciji saniranja postojećih problema održivog razvoja?)

- 6.1. Demosocijalne mjere¹²
- 6.2. Funkcionalna struktura (funkcija rada: ekonomska struktura, centralne funkcije)¹³
- 6.3. Prostorno-funkcionalna organizacijafunkcije)¹⁴
- 6.4. Očuvanje prirodne i kulturne baštine¹⁵
- 7. Nositelji održivoga (regionalnog i prostornog) razvoja¹⁶**
 - 7.1. Institucije¹⁷
 - 7.2. Socijalne skupine¹⁸
 - 7.3. Inokosni akteri (stručni profesionalci)
- 8. Prijedlog funkcionalne strukture (zoninga) promatranog prostora**
 - 8.1. Zaštićena područja¹⁹
 - 8.2. Sektorski pristup²⁰
 - 8.3. Integralni prostorni plan²¹
- 8. Srednjoročna projekcija i perspektiva razvoja²²**
 - 9.1. Pesimistični scenarij²³
 - 9.2. Optimistični scenarij²⁴
- 10. Zaključne postavke**

12 Uključuje potrebu primjene (tom prostoru) odgovarajuće demografske i socijalne politike

13 Podrazumijeva definiranje funkcionalne strukture koja će najpotpunije ostvariti (poželjne) ciljeve održivog razvoja promatranog prostora

14 Uključuje prijedlog poboljšane prostorno-funkcionalne organizacije (djelotvorniji prometni sustav i korigirani sustav centralnih naselja)

15 Uključuje konkretne mjere i instrumente za usklađeno vrednovanje, zaštitu i unaprjeđenje prirodne i kulturne baštine (okoliša, pejzaža i identiteta)

16 Inventura nositelja održivog razvoja promatranog prostora (postojeći – zadovoljavajući/nezadovoljavajući, potrebni vanjski akteri; konkretno – koji? Kakve stručne provenijencije?)

17 Definirati institucije u čijoj su nadležnosti pojedini elementi/sastavnice regionalnoga, prostornog i održivog razvoja, te ukazati na potrebu (i predložiti način) njihove koordinacije (usklađenoga istosmjernog djelovanja)

18 Uključuje potrebu prepoznavanja i definiranja socijalnih skupina (u socijalno-geografskom smislu, više o tome u: *Socijalna geografija*), odnosno društvenih snaga koje će biti nositelji razvojne politike (regionalnog, prostornog i održivog razvoja), kao i ideje/prijedloge za osnivanjem *lokalnih akcijskih grupa* (LAG-ova), kao operativne skupine za održivi ruralni razvoj (više o tome u: *LEADER: od inicijative do metode, Vodič za poduku o LEADER-ovu pristupu*)

19 Izdvajanje zaštićenih područja (prirodna i vodozaštitna), kako postojećih, tako i preporučenih (novih)

20 Dijelovi prostora koji se izdvajaju komparativnim prednostima za razvoj pojedinih grana djelatnosti (poljoprivredu...industriju...uslužne djelatnosti), pri čemu se vodi računa o lokacijskim faktorima (poslovne zone, uređene deponije i sl.)

21 Podrazumijeva prijedlog *zoninga* cjelovitog prostorno-funkcionalnog sustava, s optimalnim prostornim razmještanjem funkcija, kao preduvjetom ostvarivanja polivalentnih ciljeva održivog razvoja promatranog prostora

22 Srednjoročno razdoblje odnosi se na period do **2021.** godina; *projekcija* se odnosi na demografsku projekciju, a *perspektiva razvoja* na predvidivi smjer razvojnih procesa

23 Odnosi se na pretpostavljeni smjer i negativni intenzitet procesa održivog razvoja promatranog prostora u slučaju neprimjenjivanja predloženih korektivnih mjera

24 Odnosi se na pretpostavljeni smjer i intenzitet procesa održivog razvoja promatranog prostora u slučaju dosljedne primjene predloženih korektivnih mjera